

UNELE ASPECTE PRIVIND INVESTIȚIILE DE CAPITAL STRĂIN ÎN INDUSTRIA DIN ROMÂNIA INTERBELICĂ

Adrian Platon

1. Regimul juridic al investițiilor străine

Cadrul legislativ referitor la capitalul străin din industria României interbelice cuprinde trei grupe de reglementări distincte privitoare la: a) industria prelucrătoare; b) industria extractivă; c) întreprinderile cu capital de stat.

1.1. Regimul juridic al capitalului străin în industria prelucrătoare

Investițiile străine din aceste ramuri s-au realizat pe temeiul legii pentru încurajarea industriei naționale din 1912, elaborată și adoptată în vremea guvernului condus de P.P.Carp. Termenul pentru aplicarea dispozițiilor acestei legi a fost fixat inițial la un răstimp de 30 de ani. Începând cu 1933 acțiunea legii a fost prelungită anual, astfel încât respectivul act normativ, cu unele modificări - cea mai importantă fiind extinderea prevederilor ei și asupra industriei zahărului, în septembrie 1921¹⁾ - și-a păstrat valabilitatea până la izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale.

Care au fost, succint, cauzele care au determinat adoptarea pomenitei legi? La începutul celui de-al doilea deceniu al secolului al XX-lea, deși România continuă să rămână o țară agricolă, cu o industrie mașinistă care făcea primii pași timizi, unele progrese sesizabile înregistrate sub impactul legii de încurajare din 1887 (în privința numărului de întreprinderi, a muncitorilor angajați, a valorii producției, a capitalului fix și circulant²⁾, adoptarea tarifului vamal protecționist din 1904, curba ascendentă notabilă marcată de toate categoriile de transporturi³⁾, existența unor resurse bugetare sporite⁴⁾, a unui anumit capital național disponibil - este adevărat, mic - în afara celui investit în

agricultură, augmentarea numărului școlilor primare, secundare și de meserii și a forței de muncă aptă de a fi plasată în industrie⁵⁾ au creat un cadru economic diferit de cel existent în momentul adoptării legii din 1887, noile circumstanțe reclamând și o nouă reglementare legislativă. Concomitent, se manifesta mai evident interesul unei părți din rândul marilor proprietari funciari pentru existența unor ramuri industriale, în primul rând a celor vizând prelucrarea materiilor prime agricole. Dar mai presus de toate, se contura clar faptul că o creștere a economiei naționale având la bază exclusiv agricultura își epuizase posibilitățile, mai ales în conjunctura creată de concurența tot mai puternică a grânelor transoceanice pe piața europeană.

Problema cea mai importantă legată de promovarea industriei în România - atât până la primul război mondial cât și în perioada interbelică - a fost cea a puținătății pe piața internă a unuia din factorii de producție, respectiv a capitalului. În această chestiune în dezbaterile parlamentare, precum și în literatura economică din epocă, s-au conturat - în linii generale - trei puncte de vedere: a) valorificarea resurselor țării și pe măsura posibilităților interne, fără a se face apel la investițiile străine; b) colaborarea cu capitalul străin și crearea unui cadru propice penetrării lui în industria românească; c) condiționarea participării capitalului străin la întreprinderile din România sau admiterea lui numai în anumite ramuri de producție.

În cazul legii - din 1912 - pentru încurajarea industriei opțiunea care s-a impus a fost cea de asigurare a unor condiții deosebit de favorabile pentru pătrunderea, practic fără opreliște, a investițiilor străine în toate tipurile de industrie prelucrătoare (mare, mijlocie

și mică) din România, pe baza unui tratament egal aplicat atât capitalului autohton cât și celui străin. Avantajele principale pentru capitalul străin stipulate de lege⁶⁾ erau: a) dreptul de a închiria pe timp de 90 de ani suprafețe de teren (din fondul funciar al statului, județelor și comunelor) de 1-5 ha pentru construirea întreprinderilor; b) folosința gratuită (în totalitate sau parțial) a surselor hidraulice existente pe suprafața amintită, în vederea amenajării de uzine electrice care să furnizeze forța motrice pentru mașini și diverse instalații; c) scutiri de taxe vamale la importul de mașini, utilaje, accesorii ș.a.; d) reduceri de tarife pe calea ferată; e) scutirea de orice impozit direct către stat, județ, comună, în afara obligației de a plăti din beneficiul net anual 3% în primii 10 ani, 4% în următorii 10 ani și 5% în ultimii 10 ani ai perioadei de încurajare. Aceste foloase înregistrau unele variații în funcție de următoarele categorii de industrii: a) cele care prelucrau materii prime din agricultură; b) industrii care prelucrau materii prime autohtone dar exportau cel puțin 1/4 din producție; c) industrii care utilizează preponderent materii prime din import; d) fabricile producătoare de alcool și bere; e) șantierelor navale, întreprinderile de vagoane și locomotive; f) uzinele electrice producătoare de energie destinată industriei. Singura restricție era legată de folosirea forței de muncă, anume cel puțin 75% din lucrători și personalul administrativ trebuiau să fie de naționalitate română. De asemenea, personalul tehnic român trebuia să atingă un procent de cel puțin 25% la începutul perioadei a doua de încurajare și 60% la începutul celei de a treia etapă.

Din succinta expunere făcută, rezultă că: a) legea asigura condiții deosebit de favorabile pentru penetrația nelimitată a capitalului străin în toate ramurile și tipurile industriei prelucrătoare (mare, mijlocie și mică); b) avantajele acordate erau multiple, de natură diversă și deosebit de stimulative; c) capitalul străin era chemat să asigure punerea în valoare și prelucrarea (în primul rând, dar nu în exclusivitate) a materiilor prime existente în țară și destinate prioritar consumului intern; d) se dorea, de asemenea,

a se asigura pregătirea și crearea de noi locuri pentru forța de muncă autohtonă.

Rezultatul cu care s-a soldat aplicarea legii a fost acela că, indiferent de unele sinuoșități și modificări de raporturi, produse pe parcursul timpului între capitalul străin și cel autohton, în anii interbelici ca și în ajunul celui de-al doilea război mondial capitalul străin a deținut constant o preponderență, în unele momente sau sectoare chiar covârșitoare, în marea majoritate a ramurilor industriei mari prelucrătoare.

1.2. Regimul juridic al investițiilor străine în industria extractivă

Spre deosebire de industria prelucrătoare, în cazul industriei miniere situația se prezintă schimbată și mai complexă, ca urmare a noilor circumstanțe economico-sociale și politice rezultate din înfăptuirea Marii Uniri de la 1918.

Făurirea României Mari a însemnat, pe plan economic, întregirea și consolidarea pieței interne, îmbinarea complexului economiei naționale la scara întregii țări prin concentrarea întregului patrimoniu, a resurselor economice și spirituale românești. După 1918 nu numai că piața națională a căpătat contururi firești din punct de vedere istoric, dar prin unirea Transilvaniei, Banatului și Bucovinei, în primul rând, potențialul economic al României sporise considerabil.⁷⁾ De noile premise - favorabile unei dezvoltări mai intense a forțelor productive - a beneficiat și industria extractivă prin reunirea în cadrul economiei naționale a unor resurse care până la 1 decembrie 1918 fuseseră exploatare și serviseră interesele altor state.

La cele menționate, mai sunt de reținut câteva elemente importante, anume:

- amplificarea rolului economic al statului, legată de nevoile sporite de îndrumare și orientare a economiei naționale prin măsuri de politică economică menite să ofere suport și să găsească soluții la problemele naționale, cu multiple implicații economice, mult mai mari și complexe în raport cu epoca de până la primul război mondial;
- imperativul unificării legislației miniere

la scara întregii țări, dată fiind varietatea formelor de proprietate și de exploatare minieră (sistemul accesiunii, sistemul domeniialității, sistemul concesiunii, sistemul res nullis) existente în diferitele ținuturi ale României Mari;

- semnificația sporită a producției miniere, a produselor petroliere în primul rând, pentru creșterea economică a țării, pentru apărarea națională - respectiv pentru menținerea status-quo-ului teritorial;

- necesitatea unui sector industrial pentru solicitările de mărfuri pe piața internă și, în perspectivă, pentru crearea unor disponibilități la export;

- instituirea în toate statele europene - și nu numai - a unor politici de stat, naționale, în domeniul minier;

- prioritatea căpătată de industrie pentru capitalul național ca domeniu de investiții, deoarece agricultura era departe de a mai prezenta interesul de dinainte de război, mai ales după reforma agrară din 1921;

- existența noii Constituții din 1923, care proclama - la articolul 19 - trecerea bunurilor miniere în mâna statului;

- în sfârșit, dar nu în ultimul rând, prezența la putere a guvernului liberal a cărui orientare în politica economică este cunoscută sub genericul de "prin noi înșine".

Politica "prin noi înșine" reprezintă o orientare ideologică născută din confruntarea de interes dintre capitalul național și cel străin. Ea a apărut și a fost formulată înainte de primul război mondial, dar a căpătat o rezonanță deosebită după stingerea acestei conflagrații. Principiul promovat de partidul liberal, al cărui redevabil promotor a fost de-a lungul anilor Vintilă Brătianu, nu exprima o concepție xenofobă, de excludere a colaborării cu capital străin, ci viza primatul capitalului românesc și al intereselor naționale în conducerea întreprinderilor din industria extractivă, energetică și din sectorul întreprinderilor economice ale statului român.⁸⁾

Unul dintre actele normative în care și-a aflat materializarea politica "prin noi înșine" a fost legea minelor din 1924. Respectiva lege consacra "rolul de control, îndrumare și

apărare a interesului național ce e rezervat statului"⁹⁾ și avea drept obiectiv - prin prevederile sale - încurajarea și protejarea muncii și a capitalului românesc. "Imitând exemplul unor țări mai mari - se afirma în raportul prezentat în Cameră -, care ne-au precedat în această direcție, statul român înțelege a păstra în mâinile naționalilor bogățiile subsolului, de care sunt legate prosperitatea industriilor sale, independența sa economică și politică și siguranța apărării naționale."¹⁰⁾ În acest sens trebuie interpretate următoarele dispoziții conținute de art.32,33,80¹¹⁾, anume: a) concesiunile se acordă numai întreprinderilor constituite ca S.A. miniere române - conform prevederilor codului comercial și care satisfac în același timp dispozițiile legii de față -, precum și cooperativelor miniere; b) la constituirea societăților miniere române, statutele acestora erau obligate să respecte următoarele prevederi:

- acțiunile vor fi nominative (pentru a se împiedica migrarea lor ilegală către capitalul străin) și de valoare nominală maximă de 500 lei. Ele puteau fi transmise investitorilor străini doar cu autorizarea consiliului de administrație al societății;

- numărul voturilor fiecărui acționar urma a fi limitat;

- la majorările de capital doar 70% din sporuri reveneau vechilor acționari, restul (30%) se distribuia acționarilor noi, dându-se preferință celor ce subscriu sume mici;

- capitalul deținut de cetățenii români trebuia să reprezinte cel puțin 60% din capitalul social al societății;

- două treimi din numărul membrilor consiliului de administrație, ai comitetului de direcție, ai comisiei de cenzori, precum și președintele consiliului de administrație vor fi cetățeni români.

În vederea încurajării și protejării forței de muncă autohtone, legea stipula obligația Ministerului Industriei și Comerțului de a fixa prin regulamente și decizii categoriile de funcțiuni, în fiecare categorie personalul urmând a fi format din cetățeni români în proporție de cel puțin 75%. Era posibilă o derogare de la norma menționată, numai în

primii șapte ani de la promulgarea legii, în cazurile lipsei de personal român calificat și doar cu autorizarea ministerului de resort.

Paralel cu măsurile de promovare a interesului național, de stimulare și apărare a capitalului autohton în sectorul extractiv, legiuitorul a fost constrâns - din motive lesne de înțeles - la realizarea de concesiuni consistente în favoarea capitalurilor străine. Despre ce era vorba? În primul rând, despre recunoașterea "drepturilor câștigate" de societățile străine până la promulgarea legii minelor din 1924, adică sub regimul minier instituit în 1895. În al doilea rând, legea asigura capitalului străin un regim "tranzitoriu" pentru o perioadă de 10 ani de la promulgarea actului normativ. În acest interval, societățile străine beneficiau în continuare de posibilitatea de a lua în concesiune terenuri ale statului pe temeiul simplei promisiuni de "naționalizare" în acest interval (respectiv de a se încadra în parametrii stabiliți de lege) și ca singură condiție să aibă de la început o administrație compusă în majoritate din cetățeni români. Mai mult, dacă o asemenea societate explora cu rezultat favorabil o regiune minieră indicată de stat, ea obținea concesiunea primului perimetru explorat, fără "obligația" de a-și "naționaliza capitalul" dar cu "datoria" ca administrația să fie majoritară română.

Cele trecute în revistă confirmă aserțiunea existentă în raportul prezentat Camerei Deputaților, potrivit căreia capitalurile străine "sunt chemate și de aici înainte să colaboreze cu capitalurile românești, însă în cadrul unor activități conforme cu interesul statului nostru (sublinierea noastră)."¹²⁾

În pofida concesiunilor - deloc mici - ce i s-au făcut, reacția marelui capital străin a fost promptă și deosebit de vehementă, acesta recurgând la presiuni de natură economică, dar și politică. "Trusturile petrolifere internaționale s-au angajat într-o acțiune necruțătoare pentru modificarea legii și, la nevoie, chiar pentru răsturnarea guvernului liberal. Deoarece în pofida numeroaselor concesiuni și tergiversări în aplicare, totuși guvernul (liberal - n.n.) nu a acceptat modificarea legii, a

fost așteptat momentul pentru schimbarea guvernului, care a apărut după patru ani."¹³⁾

De altfel, această stare de lucruri este relevantă și în expunerea de motive, ca și în rapoartele de la Senat și Cameră, care au însoțit proiectul noii legi a minelor, promulgată la 28 martie 1929.¹⁴⁾ De pildă, în expunerea de motive se sublinia că regimul minier instituit în 1924 "n-a izbutit decât să provoace animozitatea capitalului străin față de țară."¹⁵⁾

Situația industriei de petrol din România și presiunile dure exercitate de capitalul străin, dornic de a avea deplină libertate de mișcare, sunt rediate explicit în raportul către Camera Deputaților, din care redăm un citat amplu și semnificativ: "atâta timp cât aceste organizații mondiale (pentru desfacerea produselor petrolifere - n.n.) n-aveau completate trebuințele lor pentru acoperirea piețelor mondiale, ele au primit produsele de petrol românești - știut fiind că în politica acestor organizațiuni comerciale nu se pun niciodată ambițiunile și resentimentele deasupra intereselor lor -, dar atunci când prin supraproducțiunea generală a petrolului și în special a propriilor lor întreprinderi producătoare piețele mondiale au fost saturate de petrol, ele n-au mai stat nici un moment la îndoială ca să excludă petrolul românesc sau să-l primească cu niște prețuri care răpesc producătorilor români posibilitatea de randament. Împrejurările pe care ei nu le-au căutat le-au dat ocazia de a-și plăti polița tratamentului pe care legiuitorul din 1924 i l-a aplicat. Și astfel, petrolul nostru prins la mijloc în lupta de concurență a celor două mari trusturi ("Standard Oil" și "Royal Dutch" - n.n.), nefiind aliniat nici unuia nici altuia, dar privit cu ostilitate din ambele părți, intră într-o criză exterminatoare, nu atât de prețuri, cât mai cu seamă de plasare. Petrolul nostru nu mai găsește plasament în conjunctura comerțului mondial, tocmai acum când avem cea mai mare producție și când se storc terenurile petrolifere ale statului."¹⁶⁾ Aceeași "atitudine ostilă" a marilor trusturi internaționale este evidențiată și în expunerea de motive: "economia națională aflată sub un regim exclusivist este expusă să se resimtă de pierderi

însemnate prin imposibilitatea de a-și valorifica produsele ei pe piața internațională. În această privință, cazul desfacerii petrolului românesc pe piețele internaționale este tipic. Excluderea capitalului străin de la punerea în valoare a produselor petroliere (afirmație exagerată și nefondată - n.n.) a avut ca rezultat exportul lor în condițiuni de inferioritate, datorită într-o bună măsură atitudinii ostile provocate de organizațiunile internaționale de desfacere.¹⁷⁾

De asemenea, nu se poate să nu remarcăm și faptul că obținerea marelui împrumut pe piețele internaționale de capital (la 7 februarie 1929) pentru stabilizarea cursului leului a fost condiționată de modificarea legii minelor din 1924.

În atari condiții, venirea la putere a P.N.Ț. a avut drept consecință schimbări importante în politica minieră, concretizate în elaborarea și promulgarea (la 27 martie 1929) a unei noi legi a minelor. Adept al politicii "porților deschise", P.N.Ț. pornea de la premisa că România, pentru a-și pune în valoare bogățiile, trebuia să apeleze la finanța internațională și, ca urmare, prin instaurarea unui regim de "tratament egal" pentru capitalul autohton și cel străin să stimuleze cât mai mult posibil investițiile venite de peste hotare.¹⁸⁾ De aici rezulta o modificare esențială a legii din 1924 în sensul că se permitea instituirea concesiunilor asupra societăților de orice fel (fie cu capital român fie cu capital străin) care îndeplineau cerințele legii, respectiv dispuneau de capacitate tehnică și financiară corespunzătoare. Firește, în condițiile acțiunii legilor economice obiective care guvernează mecanismul economiei de piață (capitaliste), tratamentul egal nu putea favoriza decât penetrația și consolidarea "partenerului" mai puternic, respectiv a capitalului străin.

În plus, "de bună seamă că acest regim de egală tratare a capitalului străin cu cel național trebuie să aibă drept corolar libertatea întreprinderilor cu capital străin de a-și alege elementele de conducere superioară, indiferent de naționalitate."¹⁹⁾ În schimb, însă, pentru a ilustra caracterul "de colaborare

a capitalului străin cu forțele naționale" legea preciza obligativitatea cu 3/4 din personalul tehnic, comercial și administrativ, ca și din numărul de muncitori, să fie cetățeni români.

Rezumând, se poate afirma că "relația de colaborare" se materializa astfel: finanța internațională participa cu capitalul și conducerea decizională iar capacitățile naționale cu resursele - epuizabile și limitate - ale sub-solului și cu forța de muncă ieftină.

Cele prezentate ne îndrituiesc să afirmăm că politica "porților deschise" a însemnat o cedare cvasitotală în fața presiunilor și a intereselor capitalului străin în detrimentul folosului național.

Revenirea P.N.L. la guvernare, la care s-a adăugat faptul că în decursul anilor de aplicare a "noului așezământ minier creat de Constituția din martie 1923, prin naționalizarea subsolului minier al statului și legiferat prin legea minelor din 1924 cu modificările ei din 1929, s-au constatat o serie de imperfecțiuni de mare importanță economică și juridică"²⁰⁾, au determinat adoptarea unei noi legi a minelor, la 24 martie 1937, prin care erau schimbate o serie de prevederi cuprinse în actul normativ juridic din 1929. Sub raportul subiectului abordat, se specifica faptul că la acordarea perimetrelor de explorare se avea în vedere ca societățile să dispună de capacitate tehnică și financiară, capitalul să fie nominativ - majoritatea autohton - iar consiliul de administrație să fie integral compus din cetățeni români. Acelorași societăți li se distribuia spre exploatare - "prin licitație publică și liberă învoială" - între 50 și 60% din rezerva cuvenită statului în urma lucrărilor de explorare. Se observă, deci, o revenire la principiul favorizării participării într-o măsură sporită a capitalului românesc la valorificarea "aurului negru", dar fără ca înlesnirile să mai atingă cotele din 1924.

1.3. Regimul juridic al capitalului străin în întreprinderile economice cu capital de stat

În perioada interbelică statul român a fost deținătorul unor însemnate avuții din mai toate domeniile de activitate economică: re-

sursele subteranului (care potrivit Constituției din 1923 aparțineau statului), unele din bogățiile solului (domeniile forestiere și agricole ale statului, stațiuni balneo-climaterice, surse de energie hidroelectrică), fondul marilor servicii publice (C.F.R., P.T.T., transporturile fluviale și maritime, docuri și instalații portuare, drumuri publice), drepturile regaliene (monopolul exploatarei sării, producției și desfacerii tutunurilor, cărților de joc ș.a.), întreprinderi industriale și financiare. În 1940 existau un număr de 31 de întreprinderi care îmbrățișau activități din toate sectoarele economiei.

Aceleași cauze și împrejurări care au determinat elaborarea legii minelor din 1924 au dus și la adoptarea - în același an - a legii privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului. Urmărind schimbarea radicală a administrării averilor statului în scopul obținerii unei cât mai mari rentabilități care să asigure creșterea veniturilor publice (21), legea amintită lărgea posibilitățile de asociere a statului cu capitalul particular în întreprinderi independente ca administrație și gestiune, dar supuse controlului direct și strict al statului prin intermediul comisariatelor guvernului, precum și prin numirea de membri în consiliul de administrație și în comisiile de cenzori.(22) Practic, înlesnirile fixate se adresau capitalului autohton, deoarece actul normativ cuprindea o sumă de dispoziții restrictive la adresa capitalului străin. În context, participarea capitalului străin la întreprinderile economice ale statului se putea produce numai prin hotărârea guvernului și cu avizul prealabil al "Consiliului Superior de control și îndrumare", instituit pe lângă Ministerul Industriei și Comerțului. Oricum, ponderea capitalului străin nu putea depăși 40% din capitalul social al întreprinderii, procentul respectiv neputând fi excedat nici în cazul majorărilor de capital.

Pentru a se împiedica o eventuală vânzare ulterioară a acțiunilor cumpărate de cetățenii români unor întreprinzători străini, legea specifică obligativitatea nominalizării acțiunilor, precum și a acordului consiliului de administrație al întreprinderii pentru transferul de acțiuni. În plus, 2/3 din numărul membrilor

consiliului de administrație și ai comitetului de direcție, ca și președintele consiliului de administrație și directorul general al întreprinderii, trebuiau să fie cetățeni români, iar în decurs de cel mult șapte ani de la crearea întreprinderii proporția "personalului român din fiecare categorie va trebui să atingă 75% în număr, salarii, indemnizații etc."²³⁾

Legea din 1924 a fost în vigoare până în 1929, an în care este elaborată și promulgată legea pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice. Asemenea actului legislativ din 1924, și reglementările juridice din 1929 căutau să promoveze participarea pe o scară cât mai largă a capitalului particular la exploatarea întreprinderilor de stat, în cadrul formei denumite regie mixtă.²⁴⁾ Aplicând, însă, și în acest sector orientarea "porților deschise", legiuitorul din 1929 (P.N.T.) a suprimat orice măsură restrictivă de natură să împiedice participarea capitalurilor externe la punerea în valoare a patrimoniului economic al statului. Așa cum se menționa și în expunerea de motive prezentată Adunării Deputaților, la elaborarea legii s-a plecat de la aserțiunea potrivit căreia pentru exploatarea resurselor, fiind nevoie de capitaluri străine, era necesar "să se ridice orice măsură restrictivă care ar împiedica participarea lor". În asemenea condiții s-a suprimat dispoziția din legea din 1924, după care proporția capitalului străin nu putea trece de 40% față de capitalul național, făcându-se astfel un tratament egal ambelor capitaluri, ca și dispoziția că acțiunile trebuie să fie nominative. De asemenea, s-au suprimat dispozițiile referitoare la "naționalitatea administratorilor, trecându-se la regimul legislației comerciale ordinare."²⁵⁾ Efectele crizei economice mondiale, măsurile de reglementare a comerțului cu devize adoptate de statul român, ca și profiturile mult mai atrăgătoare obținute în întreprinderile private (fără participarea și controlul statului) au făcut ca mult așteptata și dorită participare a capitalului străin la exploatarea întreprinderilor în regie mixtă să nu se realizeze.

2. Investițiile străine în capitalul social al societăților anonime din industria României

Cu ce rezultate s-a soldat politica statului român față de capitalul străin? Din estimările avute la îndemână se poate constata, în primul rând, că industria a reprezentat ramura spre care s-a orientat cu precădere capitalul străin; din totalul investițiilor în capitalul social al societăților anonime din economia națională, în mod constant, 4/5 (și peste) îl găsim plasat în industrie, după cum urmează: 85,9% în 1921, 85,5% în 1927, 81,1% în 1934 și 79,6% în 1938. Concomitent se observă o creștere semnificativă a părții din capitalul autohton care se îndreaptă spre industrie: dacă în 1921 din totalul investițiilor românești în capitalul social al societăților anonime din economie 48,3% se găseau în industrie, respectiva greutate specifică era de 56,2% în 1927, 55,2% în 1934 și 65,8% în 1938. Nivelul atins de capitalul străin din industrie era - în 1938 - de 30.509 milioane lei, nivel apreciabil dacă avem în vedere că respectiva sumă echivala cu 141,7 în raport cu valoarea exportului românesc din 1938, cu 96,4 față de veniturile bugetului statului (în 1938) și cu 100,7 vizavi de cheltuielile realizate prin intermediul bugetului central, tot în 1938 (capitalul străin = 100). Repartizat pe ramuri ale industriei, capitalul străin se prezenta astfel: industria petrolieră 33,9%, metalurgie 12,8%, textilă și confecții 10,7%, alimentară 10,6%, extractivă (fără petrol) 8,3%, electrotehnică și energie electrică 7,2%, construcții și materiale de construcții 5,2%, chimică 4,9%, lemn, celuloză și hârtie 4,3%, sticlă și ceramică 0,8%, "alte industrii" 0,7%, pielărie și încălțăminte 0,4%, arte grafice și tipografie 0,2%.

În al doilea rând, deși cu ponderi în scădere, capitalul străin din industrie și-a păstrat în permanență o preponderență consistentă în raport cu capitalul autohton: 78,8% în 1921, 68,2% în 1927, 67,7% în 1934 și 66,4% în 1938 (total capital social S. A. industriale = 100). Datele existente invederează că - în 1938 - investițiile străine erau precumpănitoare (între 57,1% în industria lemnului, celulozei și hârtiei și circa 74% în industria petrolieră și cea alimentară) în 9 din principalele ramuri ale industriei românești

(petrolieră, lemn și hârtie, alimentară, chimică, electrotehnică și energie electrică, textilă și confecții, extractivă - fără petrol -, construcții și materiale de construcții, metalurgie). În schimb, capitalul românesc era predominant (cu ponderi între 51% și aproape 90%) doar în 4 ramuri - și acelea de importanță secundară, cel puțin din punct de vedere al capitalului social (arte grafice și tipografie, sticlă și ceramică, pielărie și încălțăminte și grupa "alte industrii").

În al treilea rând, în 1938, se poate constata o re consolidare a capitalului românesc în industria națională: de la 21,2% din totalul capitalului social al societăților anonime în 1921 la 33,8% în anul 1927 când se încheie epoca primei mari guvernări liberale postbelice, apoi numai 32,3% în 1934, după încheierea perioadei guvernărilor național-tărăniste și a crizei economice mondiale, și 33,6% în 1938 la încheierea celei de-a doua guvernări liberale.

În al patrulea rând, este lesne de observat o reorientare a investițiilor străine în cadrul grupelor de industrii. Astfel, dacă în 1921 din totalul capitalului străin existent în capitalul social din industrie aproape 89% era plasat în industria extractivă (peste 86% în industria petrolieră) și doar 11% în industria prelucrătoare, în 1938 situația se prezenta complet schimbată: 42,2% se afla în industria extractivă și 58,8% în cea prelucrătoare. Unor atari modificări le corespunde un coeficient de schimbări structurale deosebit de ridicat (între anii 1922- 1938): 15,50 pe ansamblul industriei, 37,19 în industria extractivă și 5,70 în industria prelucrătoare.

În sfârșit, toate aceste schimbări s-au realizat în condițiile augmentării capitalurilor sociale, atât a celor străine cât și a celor autohtone. Nivelurile capitalului străin au fost de: 9.306 milioane lei în 1921, 20.344 milioane lei în 1927, 23.779 milioane lei în 1934 și 30.509 milioane lei în 1938, iar ale celui românesc de: 2.506 milioane lei în 1921, 10.360 milioane lei în 1927, 11.357 milioane lei în 1934 și 15.412 milioane lei în 1938.

Referiri bibliografice

1. *Lege și reglementări pentru încurajarea industriei naționale din 14 februarie 1912 cu modificările din 16 septembrie 1919, 10 septembrie 1921 și 1 aprilie 1935*, București, Editura librăriei "Universala" Alcalay & Co., [f.a.].
2. V.Axenciuc, *Economia națională în prima jumătate a secolului XX*, în: *Economia României - secolul XX*, coordonator acad. T.Postolache, București, Editura Academiei Române, 1991, p. 241-267; "Dezbaterile Adunării Deputaților", nr.26 din 29 ianuarie 1912, p. 441 și următoarele.
3. V.Axenciuc, *Economia națională...*, p. 274-275.
4. *Idem*, p. 262-263.
5. B.R.Mitchell, *European Historical Statistics 1750-1970*, (1975), p. 160, 757.
6. *Lege și reglementări pentru încurajarea industriei naționale din februarie 1912 ...*
7. N.P.Arcadian, *Industrializarea României - studiu evolutiv - istoric, economic și juridic*, ed. a II-a, București, 1936, p. 155-156.
8. C.Murgescu, *Mersul ideilor economice la români*, vol.I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1987, p. 383-398.
9. *Legea minelor adnotată cuprinzând: legea minelor din 4 iulie 1924, observațiuni, jurisprudență, dezbateri parlamentare, rapoartele de la Cameră și Senat, expunerile de motive, deciziuni ministeriale, index alfabetic de Grigore Zamfirescu și Constantin Zamfirescu*, București, Imprimeria de artă Richard Sergies, 1927, p. 139.
10. *Idem*, p. 140.
11. *Idem*, p. 17,18,42.
12. *Idem*, p. 143.
13. C.Murgescu, *Mersul ideilor economice ...*, vol.I, p. 397-398. În respectiva lucrare se face mențiunea că acest episod din istoria economică a țării a fost epuizat practic de Gheorghe Buzatu în cartea sa: *România și trusturile petroliere internaționale până la 1929*, Iași, 1981. Vezi și: Grigore Gafencu, *Însemnări politice 1929-1939*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 189 și următoarele.
14. *Legea minelor din 1929, însoțită de expunerea de motive a domnului ministru V.Madgearu, avizul Consiliului legislativ, rapoartele de la Senat și Cameră*, Editura Curierul judiciar S.A., București, 1929.
15. *Idem*, p. 145.
16. *Idem*, p. 207-208.
17. *Idem*, p.161.
18. *Ibidem*.
19. *Ibidem*.
20. *Legea minelor adnotată de Mihail Ciocâlteu, cu jurisprudența instanțelor judecătorești și însoțită de expunerea de motive, avizul Consiliului legislativ și raportul Comisiunii Camerii*, București, Editura "Curierul judiciar", 1937, p. 188.
21. *Legea privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului, însoțită de expunerea de motive*, București, Imprimeriile "Independenta", 1924, p. 7,13.
22. *Idem*, p. 10; "Monitorul oficial", partea I, 1924, nr.121, iunie 7, p. 6.218 și următoarele.
23. "Monitorul oficial", Partea I, 1924, nr.121, iunie 7, p. 6.219.
24. *Legea pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice*, București, Editura "Curierul judiciar", 1929, p. 52.
25. *Idem*, p. 53.